

ADATOK ÉS ADALÉKOK

RUBINYI MÓZES

MIKSZÁTH RIMASZOMBATI DIÁKÉVEI

Tudjuk, hogy Mikszáth az 1857—58., 1858—59., 1859—60., 1860—61., 1861—62., 1862—63. években a rimaszombati gimnázium tanulója volt. Rimaszombati diákéletéről kevés konkrét és helyes adat került be a Mikszáth-irodalomba. Várdai Béla 1910-ben megjelent Mikszáth-monográfiájában írja: „Elmult tiz éves Mikszáth, mikor szülei 1857 őszén beadták a rimaszombati egyesült protestáns gimnáziumba. Kijárt ott hat osztályt, többet nem járhatott, lévén az az intézet akkor még csak hatosztályú.” Várdai Törs Kálmánnak, Mikszáth iskolatársának életrajzi följegyzéseit idézi, midőn megállapítja, hogy Mikszáth „bizony gyenge tanuló volt egész diák-pályáján”. Rimaszombati tanárai közül Várdai Baksay Istvánt említi, aki a matematikán kívül tanította a történelmet is. Említi Várdai Szeremley Károlyt is, „kinek frappáns, eredeti beszédén, képein, hasonlatain a bölcs humor derűje ragyogott, egy-egy találó hasonlattal jobban fejtén találta a szöveget, megértette a szóbanforgó dolgot, mint mások hosszú, száraz magyarázgatással”. Egy évvel Várdai könyvének megjelenése után írta Gyöngyösv László 1911-ben Mikszáthról szóló könyvét. Ő írja ebben a könyvében (22. lap): „1860. év őszén (!) került a kis Kálmán Rimaszombatba. Mikszáth 1867-ig (!) volt itt. A gyenge tanulók közé tartozott. Egy osztályt meg is ismételt. De innen datálódik az irodalom iránt való első gerjedelme. Mikszáthra mérhetetlen hatást gyakorolt egyik tanára, Szeremley Károly. Mindig kegyelettel őrizte szívében a kitűnő tanár emlékét, kinek értelem-és kedélyfejlesztő magyarázatai saját állítása szerint fróvá tették. ”Engem Szeremley tanított”, — mondogatta, — „tehát okvetlenül íróvá kellett lennem.” Feltűnő, hogy se Várdai, se Gyöngyösv nem ismerik *Fábr János* kitűnő, lelkes pedagógus volt (1830—1907). Halála alkalmából írt róla Mikszáth a Vasárnapi Ujságban, s nekrológiát a Franklin Társulat Mikszáth Kálmán Hátrahagyott Munkái 1. kötetében (167—176. lap) adta ki. Mikszáthnak Fábr tanárról írt nekrológja mutatja, hogy Fábr tanár úr mély hatással volt a költő gyermeki lelkére. Ez a nekrológ irányított bennünket Fábr tanár egyéniségéhez és följegyzéseibe, melyek konkrét számszerű adatokkal világítják meg a költő rimaszombati diákéveit. Fábr tanár úr egyszer Teleki László halálát adta fel, „hogy írjuk meg vagy prózában, vagy versben, akinek hogy adatott”. „Én” — írja a költő — „ahelyett a *Teleki mennyemenetelét* írtam meg. Istentelen, merész ötletem volt, nem tudom, honnan szedtem s éppenséggel nem állt a Pestalozzi által helyeselt alapon.

Az Isten kényelmes hálókabátban ül trónusán, midőn Szent Péter jelenti, hogy Teleki László érkezését jelzik neki a földről. Az Ur élénken rendeli el, hogy egy sereg angyal repüljön jó messze elejbe s kísérjék be illő tisztelettel, sőt a klapanciáim szerint gróf Széchenyinek is két szárnyat rendelt, mondván:

*Ime, Uramöcsém, a szárnya itt vagyon
De igyék egy kicsit, majd mehet oszt nagyon.*

Addig-addig beszélgetnek, politizálnak ezenközben Széchenyivel, hogy eltelik az idő s Szent Péter riadtan fut be, hogy itt jön már, most lép be a kapun, mire az Ur bosszankodva néz végig magán: „Ejnye, a kutyafáját és én slafrokban vagyok itt. Hamar ide a mentémet!”

Fábr tanár ur nemhogy összeszidott volna a versért, pedig el voltam rá készülve, hanem beszaladt a szomszéd osztályba a nagyhasu Miklovics tanár urért, hogy jöjjön az is

1857—8. isk. év. I. félév Mikszáth Kálmán rimaszombati diákévei

I. osztály	Természettan: Állattan			Magyar nyelv			Írásbeli föltételek	
	felhőgás	elháadás	tárgyismeret	olvasás	elbádos	nyelvtan		alkalmazás
43. Mikszádt Kálmán	0.5.5. : 7.7	0.4.3 : 6.6	2.7.	3.4.4.	4.	9.6.7.5.	8.9.8.5.	tűrhető

II. félév

47. Mikszádt Kálmán	Természettan: Állattan						k/ö
	felhőgás	elháadás	tárgyismeret	akadozó	egy- hangú	kielégítő	
	3.5.0 semmi	3.5.9 semmi	2.0. járatlan			3.9. járás	

1858—9. isk. év. I. félév

II. félév

II. osztály

Növénytan

22. Mixádt Kálmán	Állattan			Növénytan			gyűjt.
	tárgyismeret	elháadás-leírás	osztályozás	hely	növényismeret	leírás-elbádos	
	otthonos 2.1.2.	folyó 3.2.3.		17	0. kielégítő	0.9.7. kielégítő	C

1859—60. I. félév

II. félév

III. osztály

Természettan

33. Mixádt Kálmán	Ásványtan			Természettan		
	ásványismeret	elháadás	jegye m.	elháadás	tünetfejtetés	kísérlet
	0.4.2. kielégítő	9.2.5.5.9 nem eléggé biztos		7.5.5.3.6. helyes	6.6.4.7. kielégítő	részben 6.

1860—61. I. félév

IV. osztály

Természettan

17. Mixádt Kálmán	Német nyelv			Természettan					
	szókincs	fordítás	elemzés	fogalmazás	tünetfejtetés	elháadás	kísérletek	visclet	figyelem-felmérés
	0.9.4.	6.5.3.	9.8.4.	6.6.	6.0.0.0.0 csekély szorg.	5.0.0.0.0 nehéz	6.6.	6.0.0.0.0 csekély szorg.	5.0.0.0.0 nehéz

Mikszáth Kálmán rímászombati diái kevei

1860—61. II. félév

IV. osztály	Német nyelv			Természettan					
	szókincs	fordítás	elemzés	fogalmazás	tűntet-fejtegetés	előadás	kísérletek	visel.	figy. ism.
17. Mixádt Kálmán	0.6.7.	0.2.4.	0.5.0.	1	6.0.0.0.0. csekély szorg.	5.000.0 nehéz	nem	0	0

1861—2. I. félév

V. osztály	Ásványtan			Német nyelv					
	szemlélet	általános	részletes	ism.	elmélet nyelvt. elem.	alkalmazás ford.-emlékezés	hiányzott	irányi gyakorlat	
11. Mixádt Kálmán	6	6.0.	5.8.9.	7.20	5.9.5.8.0	2.5.7.9.40.	szept. 30. 5.7.11	8	12

1861—2. II. félév

V. osztály	Növénytan					
	szemlélet	általános	részletes	növ. gyűj.	vázlat	viselőt
12. Mixádt Kálmán	7	2.6.	8.5.6.		igen kielégítő siker	1111

1862—3. I. félév

VI. osztály	Állattan						
	szemlélet	általános	részletes	osztályozás	erk. viselőt	figyel.	mulaszt.
Mixádt Kálmán		5.0.	9.6.		1.1.	1.	1.1.1.
II. félév	0.6.	8.6.5.0.9.:7		dics. kevés		Helyszám 17. kielég. dícséretes	

meghallgatni s mikor mégegyszer felolvastam, csak annyit jegyzett meg dicséretül: »No amice, frater, te se fogsz ágyban meghalni.« Fábry János szép kort ért, 77 évet. Rendkívül szorgalmas, precíz, kitűnő tanár volt, több ízben igazgató, 47 éven át tanított, mikor a gimnáziumból visszavonult, magán leányiskolának alapját vetette meg. Megszervezte a Gömör-megyei Múzeumot, melynek haláláig igazgatója volt. Írt növényi és állattani tankönyveket. De minket itt közelebből az érdekel, hogy Fábry János tanár úr rendkívül pontos feljegyzéseket készített tanítványairól, így Mikszáth Kálmánról is, kinek neve nála még efféle alakokban szerepel: *Mixadt*, illetve *Mixádt*. Kedves barátomtól, Szombathy Viktortól, aki rimaszombati származású, értesültem arról, hogy fennmaradtak az iskola és a gimnázium írásai között Fábry János tanár úrnak följegyzései Mikszáthról. Kérésünkre Holéczy Miklós tanár, a Múzeum vezetője, pontosan lemásolta a Mikszáth diákéletére vonatkozó följegyzéseket, melyeket betű szerinti hűséggel közlünk. Itt mondok köszönetet *Szombathy Viktornak* és *Holéczy Miklós* főgimnáziumi tanár és múzeumi vezető barátunknak közvetítő és közvetlen fáradozásaiért.

Mikszáth Kálmán rimaszombati diákévei

Külön feljegyzések a tanulókról.

Ad 1860—61. IV. oszt. Mixádt-ról: gyenge alap, kevés haladás. (Németnyelv)

ad	„	„	„	„	„	felméleti alkalmazás: silány, kevés siker (a német nyelvben)
„	„	„	„	„	„	} a természettanból

Ad 1861—2. I. félév	„	„	csekély szorgalom, kevés haladás, kevés érdekltség
			tűrhető eredmény.

A tanulók száma az egyes osztályokban Mikszáth gimnazista korában R. Sz.-ban

I. oszt.	71	az első,	73	a második félévben.	Helyszáma a II. f. é.-ben	36.
	*	→ (1—12 : 1 ₁ **	13—36 : 1	37—57 : 2	58—70 : 3)	
II.	„	30			Helyszáma az I. f. é.	17. II. f. é.
III.	„	34	az első	33	a, második félévben.	Helyszáma
IV.	„	28	„	28	„	12.
V.	„	20	„	20	„	„
VI.	„	19	„	19	„	„

* valószínűen az *érdemjegyek* számszerűen összegezve?

** nem egymás mellett, de ferdén egymás fölött van a két 1-es.

SZABADI SÁNDOR

KÉT MÓRICZ-LEVÉL

A Kecskeméti Katona József Társaság 1936-ban nagyszabású irodalmi estet rendezett, melyen Móricz Zsigmond, Sárközi György és Németh László tartottak előadást. Móricz a Társaság elnökének meghívását a következő feltétel mellett fogadta el:

1

Kedves Barátom!

A Podeszta parancsol, a gondoliere engedelmeskedik. Március 10. du. 5.30. Rendben van. De nekem is van kérésem:

A „Nem élhetek muzikaszó nélkül!”-t új formájában Lili lányom főszereplésével, — ő a kecskeméti földesnőcske, — szeretném, ha Kecskemét megnézné. Légy jó, üzenj rá a színházra, hogy csinálja meg. Both Béla már írt a színháznak.

Szeretettel a viszontlátásig

Bp. 1936. febr. 24.

igaz híved és barátod,
Móricz Zs.